

Lausunto

01.07.2022

HEL 2022-007254

Asia: VN/23753/2021

Lausuntopyyntö sosiaalisen luototuksen uudistamista koskevasta hallituksen esityksen luonnoksesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Pormestarin lausunto 27.6.2022 § 79

Pormestari päätti antaa sosiaali- ja terveysministeriölle seuraavan lausunnon sosiaalisesta luototuksesta annetun lain muuttamista koskevasta hallituksen esitysluonnoksesta:

Helsingin kaupungin sosiaalinen luototus on sosiaali- ja terveystoimialalla oma erillinen yksikkönsä ja osa kaupungin tarjoamaa sosiaalihuollon vakiintunutta palveluvalikoimaa. Helsingissä sosiaalinen luototus toimii yhteistyössä nuorten palvelujen ja aikuissosiaalityön, asumisneuvonnan, sosiaalneuvonnan ja vanhuspalvelujen kanssa. Sosiaalinen luototus alkoi Helsingissä kuntakokeiluna vuosina 1999–2001 ja sosiaalisen luoton käyttö vakinaistettiin 2003. Vuonna 2021 lainoja myönnettiin 164 henkilölle. Keskimääräinen luotto oli 9 010 euroa. Suurin osa luoton saaneista oli palkansaajia. Hylättyjä hakemuksia oli 153 kappaletta. Helsingissä asiakaskohtainen enimmäismäärä sosiaaliselle luotolle on 15 000 euroa. Kyseinen enimmäismäärä on ollut käytössä 1.8.2008 lähtien.

Sosiaalisesta luokituksesta annettuun lakiin lisättävässä uudessa 7 a §:ssä on tarkoitus säätää mahdollisuudesta myöntää vapaakuukausia luotonsaajalle hakemuksen mukaan. Vapaakuukausi tarkoittaisi sitä, että sosiaalisen luoton maksuaika pitenisi luoton maksamisesta vapaaksi myönnettyä kuukautta vastaavalla ajalla eteenpäin. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että vapaakuukausia voitaisiin myöntää vuosittain enintään kolme. Helsingin kaupunki ei näe tarpeelliseksi rajoittaa vapaakuukausia tiettyyn määrään, vaan suosittaa asiakkaan kokonaistilanteeseen pohjautuvaa luotonantajan harkintaan perustuvaa mahdollisuutta vapaakuukautta myönnettäessä. Ensisijaisesti tulee selvittää taloudellisen neuvonnan ja ohjauksen sekä muiden maksujärjestelyjen mahdollisuus.

Usein elämäntilanteisiin liittyvät yllättävät ja äkilliset muutokset kuten työttömyys, sairastuminen, ero tai lapsen syntymä ovat taloudellisilta vaikutuksiltaan pidempiaikaisia eivätkä välttämättä ratkea kolmen kuukauden kuluessa. Tilapäinen maksukyvyyn alenema kestää kokemuksen mukaan usein 1–

12 kuukautta. Helsinki teki vuonna 2021 yhteensä 269 kappaletta maksuohjelman muutoksia, mikä tarkoittaa muutospäätöstä 32 prosentissa koko voimassa olevassa luottokannassa. Pandemian aikana pidempien maksuvapaiden määrä on noussut ja maksuvapaata on jouduttu usein antamaan lisää edellisen päätöksen jatkoksi. Vapaakuukausien rajoittaminen maksimissaan kolmeen rajoittaisi sosiaalisen luoton mahdollisuuksia toimia asiakkaan elämäntilanteeseen joustavasti reagoivana, taloutta tasapainottavana tai kestäväenä ratkaisuna.

Uudessa 7 b §:ssä on tarkoitus säätää mahdollisuudesta myöntää maksuvapautus luotonsaajalle hakemuksesta. Maksuvapautus voidaan myöntää kokonaan tai osittain. Maksuvapautus tarkoittaisi sitä, että luoton ja sille kertyneiden korkojen takaisinperinnästä voitaisiin ensisijaisesti laissa säädetyin edellytyksin luopua. Pääsääntöisesti sosiaalinen luototus olisi maksettava aina takaisin. Ensisijaisesti asiakkaan heikentyneeseen taloudelliseen tilanteeseen tulisi pyrkiä vastaamaan talousneuvonnalla ja -ohjauksella, myöntämällä vapaakuukausia ja muuttamalla maksuerää vastaamaan maksukykyä. Näin ollen maksuvapautus olisi viimesijainen vaihtoehto ja mahdollinen vain niissä tapauksissa, joissa saatavan perinnästä aiheutuisi kohtuuttomia kuluja velkojalle tai velalliselle tai olisi todennäköistä, että velalliselta ei saada perittyä saatavaa kohtuullisessa ajassa. Maksuvapautus ei voi kuitenkaan tarkoittaa sitä, että sosiaalisen luoton myöntänyt taho luopuisi saatavastaan muiden velkojen hyväksi.

Luototusprosessi on monivaiheinen ja vaatii perehtymistä asiakkaan tilanteeseen. Asiakas tavataan ja hänen tilanteensa kartoitetaan ratkaisuvaihtoehtoineen. Tulot, menot ja velat käydään läpi ja mahdollisiin talouden hallinnan haasteisiin, kuten rahapelaamiseen, puututaan ohjaamalla asiakas palvelujen pariin. Talousneuvonta on olennainen osa sosiaalista luototusprosessia eikä edellytä sosiaalihuollon asiakkuutta. Sosiaalisen luototuksen talousneuvonnan asiakkaaksi voi siten tulla henkilö, joka ei ole saanut esimerkiksi toimeentulotukea tai ei ole nuorten palvelujen tai aikuissosiaalityön asiakas. Sosiaalisen luoton myöntäminen ei ole myöskään aina talousneuvonnan tavoite. Helsingin kaupungin määräaikaisessa (8/2021–12/2022) talousneuvontahankkeessa on annettu talousneuvontaa vuonna 2021 yhteensä 101 henkilölle, joista pääosa on nuoria helsinkiläisiä, joilla ei ole mahdollisuutta sosiaaliseen luottoon.

Sosiaalisen luoton myöntäminen edellyttää, että asiakkaalla on vakiintunut elämäntilanne ja näyttöä päivittäisistä menoista suoriutumista ja velkojen maksusta. Helsinki kannattaa luototuksen kriteereihin lisättävää velvoitetta neuvonnan vastaanottamisesta ja asiakkaan kokonaistilanteen kartoittamisesta erityisesti silloin, kun luotto on myönnetty lainojen tai vuokratien järjestelyyn.

Maksuhäiriömerkintä luoton maksamisen ajaksi on perusteltua kaikissa sosiaalisissa luotoissa. Helsinki edellyttää asiakkaalta suostumusta vapaaehtoisen velkajärjestelyn merkitsemiseen luottotietoihin koko luoton takaisin maksun ajalta. Tällä tavalla turvataan luotonantajan asema ja varmistetaan asiakkaan maksukyky ja estetään mahdollinen uudelleen velkaantuminen luoton maksamisen aikana.

Esityksen perusteluja on syytä tarkentaa 9 §:n osalta. Perusteluissa todetaan, että luotonhakijalle ja luotonsaajalle tulisi järjestää mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti sosiaalihuollon ammattihenkilön kanssa, kun luotonhakija tai luotonsaaja on tätä pyytänyt. Lisäksi perusteluissa todetaan, että sosiaalisen luototuksen taloudellisen neuvonnan ja ohjauksen antaminen luotonhakijalle tai luotonsaajalle aloittaisi myös sosiaalihuoltolain mukaisen menettelyn huomioon ottaen erityisesti mitä säädetään sosiaalihuoltolain 36 §:ssä palvelutarpeenarvioinnista ja sen tekemisestä. Esityksestä saa sen käsityksen, että kyseinen palvelu tulee antaa sosiaalisessa luototuksessa. Mikäli palvelu tulee antaa sosiaalisessa luototuksessa, kysymys on ammattipätevyysvaatimuksen asettamisesta sosiaalisen luototuksen työntekijöille. Helsingissä

sosiaalisen luoton tuksen talous- ja velkaneuvojilla on sekä sosiaalialan että kaupallisen alan koulutusta. Sosiaalisen luoton tuksen tehtävien menestyksellinen hoitaminen edellyttää työntekijältä sosiaalihuollon asiantuntemusta sekä rahoitusalan osaamista.

Esitys on pääsääntöisesti kannatettava edellä mainituin tarkennuksin. Ylivelkaantumisen ehkäisyyn ja korjaamiseen tarvitaan monipuolista keinovalikoimaa ja monialaista toimijuutta sekä yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Talousosaamista on lisättävä sekä talous- ja velkaneuvonnan saavutettavuutta parannettava monikanavaisella ja matalan kynnyksen palveluilla.

Sosiaalisen luoton tuksen hyödyt ovat merkittäviä yksilötasolla ja myös yhteiskunnallisesti. Sosiaalisen luoton koetaan parantavan luoton saajan elämänlaatua vahvistamalla omaa toimijuutta ja taloutta. Se myös vähentää tarvetta hakea toimeentulotukea tai käyttää muita sosiaalihuollon palveluja. Sosiaalisella luoton tuksella on lisäksi asiakkaan työllisyyttä parantava vaikutus, kun luoton saaja maksaa todellisen maksuvaransa mukaisesti sosiaalista luottoa ilman palkan ulosmittausta. Sosiaalisella luotolla voidaan katsoa olevan osaltaan ratkaisua ylisukupolvisiin talousongelmiin ja lasten aseman parantamiseen perheissä.

Eid Terttu
Helsingin kaupunki